

Koronavirüs Sonrası Dünyanın İnsanlığa Yüklediği Görevler

SEMİH KORAY

Prof. Dr.
Ekonomi Bölümü, Bilkent Üniversitesi

Prof. Dr. Semih Koray, matematik alanındaki doktorasını 1980 yılında Boğaziçi Üniversitesi'nden almıştır. Social Choice and Welfare, Review of Economic Design, Journal of Economic Theory, Econometrica ve Semigroup Forum gibi dergilerde yayımlanmış çeşitli makaleleri bulunmaktadır. Koray, Review of Economic Design dergisinde editörlük ve asosiye editörlük, Güney Avrupa İktisat Kuramcılar Birliği'nde Başkanlık ve Genel Sekreterlik, Türkiye Matematik Olimpiyat Komitesi'nde Başkanlık, Uluslararası Matematik Olimpiyatları Danışma Kurulu'nda üyelik ve İktisadi Tasarım Vakfı'nda Başkanlık yapmıştır. Koray'ın araştırma konusundaki ilgi alanları, iktisadi ve toplumsal tasarım, oyunlar kuramı ve toplumsal seçme kuramı üstünde yoğunlaşmaktadır. Koray, halen Vatan Partisi'nin Uluslararası İlişkiler Bürosu'ndan sorumlu Genel Başkan Yardımcısı'dır. Aylık Teori ve Bilim ve Ütopya dergilerinde yayımlanmış siyasal ve toplumsal konulara ilişkin çeşitli makaleleri bulunan Koray, aynı zamanda Aydınlik gazetesinde haftalık Avrasya Seçeneği adlı köşesindeki yazılarını sürdürmektedir. Email: ksemih@bilkent.edu.tr

Salgına yenik düşen toplumsal sistemler tutunmak için yeni mevziler arayacak, salgının üstesinden gelenler de bu başarılarını insanlığın kalıcı kazanımları haline getirme uğraşı içinde olacaklardır. Koronavirüsün tetiklediği altüst oluş, toplumsal olarak ileri olanla geri olan, yükselmekte olanla çöküş sürecine girmiş olan arasındaki çatışmayı şiddetlendirecektir. Gelişmiş kapitalist ülkelerde salgına kamu müdahalesini tetikleyen, toplumsal rızayı yitirme kaygısı olmuştur. ABD'nin dünyayı askeri zora dayanarak küreselleştirme çabalarında uğradığı başarısızlık ve bu başarısızlığın 2008 küresel krizini tetiklemesi, neoliberalizmin hızla gerilemeye başlamasına neden olmuştur. Ama neoliberalizmi esas geriletken etken, kendi anavatanındaki gelişmelerden çok, kamuculuğa, devletçiliğe ve paylaşarak gelişmeye dayanan Avrasya'nın önlenemez yükselişidir. İnsanlığın kader ortaklığının güçlü bir biçimde duyumsanmasına yol açan koronavirüs, ideolojik düzlemde en büyük darbeyi neoliberalizme indirmiştir. Salgına karşı mücadelede başarının anahtarını bilimin yol göstericiliği altında uygulanan kamuculuk ve toplumsal dayanışma oluşturmaktadır. COVID-19'a karşı mücadelede "görünmez el" çaresiz kalırken, başarıyı getiren "milli devlet" in "görünür eli" olmuştur. Virüs salgınının tetiklediği cereyanlar, hegemonyacılığı daha da geriletmek için son derece uygun bir zemin yaratmıştır. Bu zeminden dünya barışını daha sağlam güvencelere kavuşturmak için yararlanmak, insanlığın daha rahat nefes almasını sağlayacaktır.

KORONAVİRÜS SALGINI BÜTÜN DÜNYAYI derinden etkilemeye devam ediyor. Salgına karşı mücadele, her ülkede yalnızca sağlık kesimini değil, ekonomik temeli ve üstyapısıyla toplumsal sistemin bütününe kapsıyor. Onun için salgın, aynı zamanda toplumsal sistemleri ayırıştırıcı bir denek taşı işlevini görüyor. Üstelik dünya üstünde salgının başlangıcından bu yana işi, geliri ya da gündelik hayatı etkilenmemiş olan hiç kimse yok. Bu yüzden koronavirüsün toplumsal sistemleri sınaması, herkesin yoğun bir dikkatle izlediği açık bir sahnede cereyan ediyor.

Salgının tetiklediği iktisadi bunalım daha şimdiden büyük boyutlara ulaşmıştır. Ama daha da önemlisi, bu iktisadi krize bazı ülkelerde aynı zamanda temel değer yargılarının irdelendiği toplumsal bir bunalımın eşlik etmesidir. Koronavirüs deneyimi, insanlık açısından eşine az rastlanır genişlikte bir ortak paydayı yansıtmak-

tadır. İnsanlığın kaderini ortaklaştıran süreçler, "tek başına kurtuluş" hayallerini yok ederek "dayanışmanın gücü"nü ortaya çıkarır. COVID-19, "ucunda ölüm olan" ve tedavisi henüz bilinmeyen bir hastalıktır. Onun için bu deneyim, "zihin açıklığı" nı olağan dönemlerdekine çok ötesine geçen bir düzeye ulaştırmıştır. Koronavirüs, insanın "toplumsal varlığı" ile "bireysel varoluşu" arasındaki çatışmayı gündeme getirmiştir.

Virüs, kuşkusuz tarih yapmaz. Tarihi yapan, insandır. Ama virüsün tetiklediği süreçlerin etkisi, dünyamızın uzunca bir süredir içine girmiş olduğu değişimi hızlandırmaktadır. Bu etki, varlığını salgın sonrasında da hiç kimsenin görmezden gelemeyeceği boyutlarda sürdürecektir. Salgına yenik düşen toplumsal sistemler tutunmak için yeni mevziler arayacak, salgının üstesinden gelenler de bu başarılarını insanlığın kalıcı kazanımları haline getirme uğraşı içinde

olacaklardır. Koronavirüsün tetiklediği altüst oluş, toplumsal olarak ileri olanla geri olan, yükselmekte olanla çöküş sürecine girmiş olan arasındaki çatışmayı şiddetlendirecektir.

“Özel Çıkar Odaklı” Sistemlere Karşı “İnsan-Odaklı” Sistemler

Farklı ülkelerin salgına karşı tutumu, benimstedikleri sistemin insana biçtiği değeri açığa çıkarmıştır. İnsanın sistem içindeki konumu ve ona yüklenen işlev, çıplak gözle görülür hale gelmiştir.

Kapitalist sağlık sistemi, bir hastalığın tedavisine bedelini ödeyenin satın alacağı bir meta gözüyle bakar. Ama COVID-19'un tedavisi hâlâ bilinmediği için, kapitalist sağlık sisteminin bu konuda piyasaya sürebileceği bir meta mevcut değildir. Kapitalizm altında sağlık hizmetinin üretimi, kârın en çoklaştırılması amacı doğrultusunda şekillenir. Hastane ve yoğun bakım birimlerinin kapasitesi, toplumun sağlık ihtiyacına değil, sağlık hizmetine yönelik satın alma gücüne göre belirlenir. Salgın karşısında geçici bir süre için kapasite artışına gitmek, özel sektör açısından karşılığı olmayan verimsiz bir yatırımdır. Onun için bir salgında toplumun sağlık gereksinimlerini karşılamak, özel sektörün değil, ancak kamu kesiminin üstesinden gelebileceği bir iştir.

Kapitalist sistem insana “satın alma gücü” kadar varlık tanır. Verilecek kayıp, salgında yaşamını yitiren insan sayısı ile değil, ekonomiyi yönlendiren “özel çıkar” a olan etkisiyle ölçülür.

Sağlık kesimini büyük ölçüde özelleştirmiş olan kapitalist ülkeler, bu nedenle koronavirüs salgını karşısında bocalamıştır. Kimi gelişmiş kapitalist ülkelerin salgın karşısında çaresiz kalmaları, yadırgatıcı olmak bir yana, sağlık siste-

mini özelleştirmiş olmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Kapitalist sistemin COVID-19'a karşı ilk tepkisi, “sürü bağışıklığı” kazanılana kadar salgını kendi haline bırakmak olmuştur. Bu, sistemin doğasına uygun bir yaklaşımdır. Uyum, yalnızca sağlık kesiminin insana bakış açısıyla sınırlı değildir. Kapitalist sistem insana “satın alma gücü” kadar varlık tanır. Verilecek kayıp, salgında yaşamını yitiren insan sayısı ile değil, ekonomiyi yönlendiren “özel çıkar” a olan etkisiyle ölçülür. Onun için gelişmiş kapitalist ülkelerde salgın sırasında oransal olarak en büyük kaybın yaşlı bakımevlerinde verilmiş olması, basit ve tesadüfi bir ihmalkarlıktan ibaret değildir.

Ama bu ülkelerin çok büyük bir bölümünde giderek “sürü bağışıklığı” yaklaşımından kısmen vazgeçilmiş ve salgının koruyucu önlemlerle denetim altına alınması yoluna gidilmiştir. Bunun temel nedeni, “salgını kendi haline bırakma”nın sisteme olan toplumsal güveni derinden sarsmakta olduğunun saptanmış olmasıdır. “Toplumsal rıza”yı sağlayamayan sistemler, sürdürülemez hale gelir. Gelişmiş kapitalist ülkelerde salgına kamu müdahalesini tetikleyen, toplumsal rızayı yitirme kaygısı olmuştur.

Salgının ilk ortaya çıktığı Çin Halk Cumhuriyeti, insan sağlığını esas alan bir yaklaşımla salgını kısa sürede denetim altına almış ve salgının birinci dalgasının üstesinden gelmiştir. Bu olumlu örneğin sürü bağışıklığı yaklaşımından vazgeçilmesinde belirleyici bir rol oynamış olduğuna kuşku yoktur. Dolayısıyla Çin, salgına karşı verdiği başarılı mücadeleyle yalnızca kendi halkının sağlığını korumakla kalmamış, aynı zamanda başka halkların sağlığının korunmasına da etkin bir katkıda bulunmuştur.

Çin'in önünde başka örnek olmadığı halde kazandığı bu başarının ardında bilimin yol göstericiliğinin esas alınması, kamunun bütün

imkânlarının zaman yitirmeksizin seferber edilmesi ve koruyucu önlemlerin uygulanmasında örgütlü bir toplum disiplininin sağlanması gerekmektedir. Çin, aynı zamanda bilgi, malzeme ve sağlık personeli paylaşımında bulunarak, salgına karşı mücadeleyi insanlığın dayanışma gerektiren ortak bir sorunu olarak gördüğünü de ortaya koymuştur. Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu başka bazı ülkeler de bu temel esaslara uydukları ölçüde salgına karşı mücadelede başarılı olmuş ve uluslararası dayanışmaya katkıda bulunmuşlardır.

Koronavirüs, özel çıkar odaklı sistemlerin içyüzünün gözler önüne serilmesine vesile olmuştur. Ama ortaya çıkan içyüzü, yalnızca sağlık sistemine özgü olmayıp, bu sistemlerin bütünsel olarak insana biçtiği değere ilişkindir. Salgının harekete geçirdiği toplumsal cereyanlar, zaten hızlı bir çöküş sürecine girmiş olan neoliberalizme sonul darbeyi vurmaktadır. Emperyalist sistemin kendisi de, ideolojik olarak tutunabileceği yeni mevzilerin arayışı içine girmiştir. Önümüzdeki dönemde neoliberalizmin yerine geçen yeni bir paradigmayla karşı karşıya kalmamız, hiç de şaşırtıcı olmayacaktır.

Neoliberalizmin İdeolojik Çöküşü

Neoliberalizmin temeli neoklasik iktisattır. İnsana bakış açısı da neoklasik iktisattan türetilmiştir. Neoklasik iktisada göre insan “homo economicus”tur. Homo economicus’un temel özelliği “rasyonellik” değil, yalnızca kendi çıkarına bakıp, başkalarının akibetiyle zerre kadar ilgilenmemesidir. Rasyonellik, amaca göredir. Mutluluğu başkalarının da mutlu olmasında bulan bir bireyin, kendi amacına göre rasyonel davranışı bencil değil, özgecil bir tutum almaktan geçer. Ama homo economicus’un kendi tercihlerini seçme özgürlüğü yoktur. O, kendisine neokla-

sik iktisadın yüklediği biçimde “her şeyin daha fazlasına sahip olmayı istemek” zorundadır. Dünyanın geri kalanı yıkılsa, o buna aldırmadan borsada sahip olduğu kağıtların değerinin beş katına artmasından memnun olmak zorundadır.

Neoklasik iktisadın homo economicusu insanın özünü fiyatların uyarıları karşısında beklenen tepkileri veren edilgin organizmalar derekesine indirgemektedir. Onun tek özgürlüğü “elmayla armut arasında yapacağı tercih”e ilişkindir. Ama seçeceği tüketim demeti bütçesiyle sınırlı olduğu için, özgürlüğü de bütçesi kadardır.

Çin Halk Cumhuriyetinden giden yardım paketleri.
(Xinhuanet)

Neoklasik iktisadın rekabet altında oluşan piyasa dengesinin verimli olduğunu ileri süren “Refah Teoremi”nin üç önemli varsayımı vardır. Birincisi, karar verici durumunda olan bütün iktisadi aktörlerin insanlığın homo economicus türüne ait olmalarıdır. İkincisi, söz konusu ekonomide hiç kamu malının bulunmaması, bütün malların “özel mal” niteliğini taşıması gerekmektedir. Üçüncü olarak da, piyasanın ölçüğü ne kadar büyük olursa verimlilik düzeyi de o kadar artacaktır. Sokakta yapılacak bir sormacada insanların tekel isimlerini ülke isimlerinden daha

isabetli bir biçimde sıralamalarının söz konusu olduğu bir dünyada tam rekabetten ne kadar söz edilebileceğini ayrı tutsak bile, diğer üç varsayım, ne dünyadaki duruma, ne de insanın özüne uymaktadır. Bu durum, neoliberalizmin önünde tek çare bırakmıştır. O da, “teorem dünyaya uymuyorsa, dünyayı teoreme uydurmaya çalışmak”tır. Neoliberal küreselleştirme taarruzunun özü, milli devletleri yıkıp milletleri dağıtarak tek bir küresel pazar yaratma, özelleştirmeler yoluyla bütün kamu mallarını özel mala dönüştürme ve insan türünü bütünüyle homo economicus’a indirgeme amaçlarından oluşmaktadır. Diğer bir deyişle, “küreselleştirme”, “dünyayı neoklasik iktisadın teoremine uydurma” çabasından başka bir şey değildir.

İnsanlığın kader ortaklığının güçlü bir biçimde duyumsanmasına yol açan koronavirüs, ideolojik düzlemde en büyük darbeyi neoliberalizme indirmiştir. Salgına karşı mücadelede başarının anahtarını bilimin yol göstericiliği altında uygulanan kamuculuk ve toplumsal dayanışma oluşturmaktadır.

ABD’nin dünyayı askeri zora dayanarak küreselleştirme çabalarında uğradığı başarısızlık ve bu başarısızlığın 2008 küresel krizini tetikleme- si, neoliberalizmin hızla gerilemeye başlamasına neden olmuştur. Ama neoliberalizmi esas gerilet- en etken, kendi anavatanındaki gelişmelerden çok, kamuculuğa, devletçiliğe ve paylaşarak gelişmeye dayanan Avrasya’nın önlenemez yükse- lişidir.

İnsanlığın kader ortaklığının güçlü bir biçimde duyumsanmasına yol açan koronavirüs, ideolojik düzlemde en büyük darbeyi neoliberalizme indirmiştir. Salgına karşı mücadelede

başarının anahtarını bilimin yol göstericiliği altında uygulanan kamuculuk ve toplumsal dayanışma oluşturmaktadır. Her toplumsal sorunun çözümü, doğru hedefe yönelen örgütlü bir toplumsal gücün oluşumunu gerektirir. Hedef, bilimin ışığında belirlenir. Sorunun üstesinden gelme yetisine sahip bir toplumsal gücün oluşturulup seferber edilmesi, ancak gerekli beceri ve araçlarla donanmış bir örgütlenme sayesinde gerçekleştirilebilir. COVID-19’a karşı mücadelede “görünmez el” çaresiz kalırken, başarıyı getiren “milli devlet”in “görünür eli” olmuştur.

Bireysel Özgürlük ve Kolektif Özgürlük

Neoliberalizme göre toplumsal yapı tek tek bireylerin ötesinde ve üstünde bir nesnel varlığa sahip değildir. Temel özellikler bireye yüklenir ve bireyler arasındaki etkileşim bu özelliklerden türetilir. Toplum, kum taneleri gibi bir araya gelen bireylerin toplamından ibarettir. O zaman toplumsal refah, bireysel refahların toplamıdır. Bunun dışında ve ötesinde bir “kamu çıkarı” söz konusu değildir. “Kamu zararlısı” bireysel edimler de, “bireyin refahına olan katkıları” nedeniyle toplam refah hesabına dahil edilir. Kamu, bireyler toplamının ötesinde bir varlığa sahip olmadığı için, özgürlük de bireye aittir. Kamuya ait bir “kolektif özgürlük” alanı mevcut değildir. Böylelikle bireysel özgürlüklerin kamu çıkarı ve kolektif özgürlükle olan ilişkisi kesilerek, özgürlük kavramı toplumsal içerikten arındırılmış olur.

Oysa özgürlük, “yapabilmek”tir. Birey de “yapabildiği kadar özgür”dür. Tarih yapmak, bilim ve sanatı geliştirmek, özetle insanın insani özünü en üst düzeyde yansıtan bütün etkinlikler, bireysel güçle değil, ancak bütün insanlığın birikimi üstünde yükselen kolektif bir güçle gerçekleştirilebilir. Onun için özgürlük en yetkin toplumsal içeriğe sahip kavramlar arasında yer alır.

Özgürlük, neoliberal yaklaşımın aksine tarih dışı bir kavram değildir. Tarih boyunca özgürlüğün insanlığın gelişimine katkıda bulunan toplumsal işlevi, yıkmaya serbestlik tanımak değil, yapmanın gizilgücünü açığa çıkarmak olmuştur. Demokratik devrimler, insanı toprak köleliğinden kurtararak işçiyi “işgücünü kiralamaya ya da kiralamama özgürlüğü”ne kavuşturmuştur. Kuşkusuz işçinin yaşamını sürdürmek için işgücünü kiralamaktan başka çaresi yoktur. Ama feodalizmin çıplak zoru, kapitalizm altında ekonomik zora dönüşmüştür. Daha da önemlisi, bu özgürleşmenin beraberinde getirdiği toplumsal sonuç, üretici güçlerin o zamana kadar eş görülmemiş bir düzeye yükseltilmesi olmuştur. Özgürlük, toplumun ekonomik gizilgücünün açığa çıkarılmasına hizmet etmiştir.

Daha önce de değindiğimiz gibi, neoklasik iktisadın kısıtlı bir bütçeyle yaşamını sürdürmeye çalışan geniş yığınlara tanıdığı özgürlüğün “yapmaya ilişkin bileşeni” “bütçeyle sınırlı”dır. “Bireysel özgürlük”, emperyalizm çağında insanlığın gelişmesinin bir vazgeçilmezi haline gelmiş olan “kolektif özgürlük”le çatıştırılarak, yapma değil, yıkmaya yönünde seferber edilmektedir. Emperyalizmin Ezilen ve Gelişen Dünya’nın milli devletlerini yıkmaya ve milletlerini dağıtmaya seferberliğinde “bireysel özgürlükler”e hep milli devletle çatışma ve milleti ayırıştırma işlevi yüklenmiştir.

Koronavirüs salgınının Wuhan’da ortaya çıktığı ve henüz Çin’le sınırlı olduğu dönemde salgının yayılmasını denetim altına almak için uygulanan kolektif önlemlere Batı’da yaygın bir biçimde “bireysel özgürlüklerin ağır bir ihlali” diye kara çalınmıştır. Ama salgının küresel bir nitelik kazanması ve Çin’in salgını kısa sürede denetim altına alması üstüne, Çin’deki uygulamalar her yerde “salgına karşı el kitabı” haline gelmiştir.

Bugün COVID-19’a karşı mücadele, bir “kolektif özgürlük mücadelesi”dir. Dünyanın bütün ülkelerinde bu mücadeleyi başarıya ulaştırmak için alınan kolektif önlemleri kendi “bireysel özgürlükleri” adına çiğneyenlere artık “özgürlükçü” değil, “bozguncu” gözüyle bakılmaktadır.

Bireysel özgürlüklerle toplumsal özgürlükler arasındaki ilişkinin doğru ele alınması son derece önemlidir. Bu sorunun tarih dışı bir yaklaşımla değil, toplumsal gelişmenin insanlığın gündemine getirdiği ihtiyaçlar çerçevesinde ele alınması gerekir. Virüs salgını, milli devletin işlevi ile milli devlet – demokrasi ilişkisinin de öne çıkmasına vesile olmuştur. Bu işlev ve ilişki, özgürlük sorunsalının irdelenmesi için en uygun çerçeveyi oluşturmaktadır.

Milli Devlet ve Demokrasi

Özgürlük gibi demokrasi de tarih dışı bir kavram değildir. Eflatun, idealist felsefenin kurucusudur. Bu felsefi akıma adını vermiş olan “idea”ların mucididir. Ama onun insanlığın düşünce tarihine olan en büyük katkısı, belki de mutluluğun birer yansıması olan idealarının dünya üstünde varolmadıklarını saptayıp, onları hayatın dışına taşımış olmasıdır. Demokrasi, yaşamın dışında bir idea olmayıp, tarihsel koşullarla belirlenen ve dönüşüme uğrayan bir toplumsal işleyiş biçimidir.

Toplumsal gelişmeyi bilimin konusu yapan, bu gelişmenin nesnel yasalara tabi olmasıdır. Toplumbilimde de doğa bilimlerinde olduğu gibi doğrunun ölçütü, nesnel gerçeklikle sınımadır. Dolayısıyla toplumsal gelişmenin yasaları, seçimle değil bilimle belirlenir. Onun için toplumsal olarak neyin ileri, neyin geri olduğunun nesnel bir ölçütü vardır. Ama en az bunun kadar önemli olan başka bir gerçek daha söz konusudur. O da, neyin ileri, neyin geri ol-

duğunu bilmenin, geri olanın yerine ileri olanı geçirmeye yetmediğidir.

Toplumbilimin doğa bilimlerinden önemli bir farkı vardır. Doğa bilimlerinde özne insan, nesne de doğadır. Oysa toplum, toplumsal değişimin hem öznesini, hem de nesnesini oluşturur. Tarih, toplumun sınıflara bölünmesiyle başlar. Kimi sınıflar ilerlemenin toplumsal gücünü oluştururken, kimileri de gelişmenin önüne engel olarak dikilirler. Toplumsal bir dönüşümü gerçekleştirmek, yeter düzeyde bir toplumsal gücün yaratılmasını ve o gücün belirlenen hedefe yöneltilmesini gerektirir.

Günümüzde toplumsal gelişmenin önündeki temel engel emperyalist sistemdir. Toplumsal ilerlemenin temel gücü de, Ezilen ve Gelişen Dünya'nın milletleridir. Ezilen milletler, gelişmelerini ve milletleşme sürecinde ilerlemeyi ancak emperyalizmi geriletip sınırladıkları ölçüde gerçekleştirebilirler. Milli devletler, milletlerin bu amaca ulaşmak için sahip oldukları örgütsel araçlardır. Bunun en çarpıcı kanıtlarından biri, emperyalizmin neoliberal küreselleşme taarruzunun "milli devletleri yıkma ve milletleri dağıtma" hedefine odaklanmış olmasıdır. Avrasya'nın emperyalist sisteme bir alternatif oluşturan yükselişi de, milli devletlerin direnişi sayesinde gerçekleşmiştir. Emperyalizm silahlı ve devletli kapitalizmdir. Ona karşı koymak ve gelişmenin önünü açmak, ancak devlet düzeyinde örgütlü bir mücadele ile mümkündür.

Öte yandan milli devlet, gerçekten milletin örgütlenmiş haline geldiği ölçüde kendisine düşen görevi yerine getirebilir. Milli devletin demokratik içeriğini belirleyen ölçüt, milletin toplumsal gizilgücünü en üst düzeyde açığa çıkarma ve seferber etme yetisidir. Bu yetinin güçlendirilmesi, yalnızca ekonomi düzleminde değil, hayatın her alanında kitlelerin düzeyinin

yükseltilmesiyle olanaklıdır. Diğer bir deyişle, milli devletin demokratik içeriğini pekiştirecek temel etken arasız biçimde sürdürülecek bir "kültür devrimi"dir.

Neoliberalizm, bireysel özgürlüğü kolektif özgürlükle çatıştırmanın felsefesidir. Oysa bireysel özgürlükler, kolektif özgürlüğün alternatifi değil, onu pekiştirmenin harcıdır. Öte yandan kolektif özgürlük ne kadar pekişirse, bireysel özgürlüklerin alanı da o kadar genişler.

Kitleler, kendi deneyimleri içinde yaşayarak öğrenir. Bu süreç, kıyaslamamanın olanaklı olduğu bir gönül rahatlığı ortamını gerektirir. Demokrasi, bireysel özgürlükler aracılığıyla kitlelere bu sürecin başarısı için gerekli olan genişlik ve esnekliği sağlar. Terör ve dayatma, öğrenme sürecinin çekirdeğini oluşturan "içselleştirerek kendine mal etme"nin önünde engeldir. Emperyalist sistemin bir koçbaşı olarak kullandığı terör, aynı zamanda kitleleri öğrenme deneyiminden yoksun kılmayı amaçlar. Çünkü bu deneyimden yoksun bırakılan kitleler, etkin bir toplumsal güce dönüşmez.

Neoliberalizm, bireysel özgürlüğü kolektif özgürlükle çatıştırmanın felsefesidir. Oysa bireysel özgürlükler, kolektif özgürlüğün alternatifi değil, onu pekiştirmenin harcıdır. Öte yandan kolektif özgürlük ne kadar pekişirse, bireysel özgürlüklerin alanı da o kadar genişler. Neoliberalizm, bireysel özgürlüklere kolektif özgürlüğün "yıkıcısı" işlevini yükler. "Otoriterlik", neoliberalizmin sözlüğünde "özgürlük yoksunluğu"na değil, "bireysel özgürlüklerin kolektif özgürlüğe tabi kılınması"na verilen addır.

(Xinhuanet, 2020)

Her devlet, “yaptırım gücü”nü, diğer bir deyişle “otorite”yi temsil eder. Sorun, bu yaptırım gücünün varlığı değil, bu gücün milletin çıkarları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığıdır. Demokrasi, milletin gücünü bu toplumsal çıkarlar doğrultusunda seferber etmenin aracıdır.

Toplumsal güç, toplum disiplini gerektirir. Demokrasi, toplum disiplininin karşısı değil, onu gönüllülük temelinde güçlendirmenin aracıdır. Disiplinde gönüllülük ancak milletin toplumsal hedefleri içselleştirmesiyle sağlanır. Millete kendi deneyimi içinde öğrenme olanağını yaratmak da, milletin düzeyini yükseltme hedefini güden bir kültür devrimini arsız sürdürmek de, o yüzden demokrasinin vazgeçilmezleri arasında yer alır.

Çağdaş demokrasi, feodalizme karşı gerçekleştirilen devrimlerle insanlığın gündemine gelmiştir. Bireysel özgürlükleri olanaklı kılan, demokratik devrimlerin feodalizmi yıkarak millete sağladıkları kolektif özgürlük olmuştur. Günümüzde ezilen ve gelişen milletlerin kolektif özgürlüğünün önündeki temel engel, emper-

yalızdır. Milli devlet, emperyalizmin baskı ve denetimini ne kadar geriletirse, milletin kolektif özgürlüğün alanı da o kadar genişler. Emperyalizmin ayakları altında kalan bir millette bireysel özgürlüklerden de söz edilemez.

Tarihsel ömrünü doldurmuş olan toplumsal sistemlerin ortak niteliği, yapım yetilerini yitirerek salt bir yıkım gücüne dönüşmeleridir. Günümüzde emperyalist sistem de varlığını yapım değil, yıkım gücüne dayanarak sürdürmektedir. Onun için neoliberalizmin bireysel özgürlük kavramını sahteleştirerek, onu kolektif özgürlüğü yıkmanın bir aracı haline getirmeye çalışması bir rastlantı değildir.

Koronavirüs salgınına karşı mücadelede her millet, en başta sağlık olmak üzere her alandaki güvenliğinin sağlanmasında kendi devletiyle başa kalmıştır. Salgın, milli devletin yalnızca bu salgınla başa çıkmada sahip oldukları beceri ve araç düzeyini değil, aynı zamanda toplumu seferber etme yetisini de sınamıştır. Başarılı olan ülkeler, alınan önlemlerin uygulanmasında gönüllü toplum disiplini sağlamış olan ülkelerdir.

Salgınla birlikte milli devletin öne çıkması, aynı zamanda çağdaş demokrasiye yüklenmesi gereken içeriği de tartışma gündemine taşımıştır. Ezilen ve gelişen milletlerin milli devletleri, onların kolektif özgürlüklerini emperyalizme karşı koruma ve geliştirmede sahip oldukları temel örgütlerdir. Onun için bu milli devletlerin gerçekten milletin örgütlenmiş haline dönüşürülerek yetkinleştirilmesi, insanlığın geleceği açısından belirleyici bir önem taşımaktadır.

Bilim Hayatta En Gerçek Yol Göstericidir

Salgın sürecinde bilim de yükselen değerler arasındaki yerini almıştır. COVID-19'un tedavi ve

aşısının bulunması için herkes bilimden medet ummaktadır. Bilim, insanlığın gözünde “kurtarıcı” konumuna yükselerek itibar kazanmıştır. Ama salgın sürecinin bilim konusunda gündeme taşıdığı başka bir husus daha vardır. O da “bilimsel bulguların anında ve açık paylaşımı”nın taşıdığı yaşamsal önemdir.

Küreselleşme sürecinde bilgi de özelleştirmeden nasibini almıştır. Neoliberalizmin isimlendirmesiyle “Bilgi Çağı”nın özü, bilginin “özelleştirilmesi”dir. Bilgi, kamusal niteliklerinden arındırılarak ancak satın alanın kullanım hakkına sahip olacağı bir “özel mal”a indirgenmeye çalışılmıştır. Onun için Bilgi Çağı’nın makbul bilgisi, hemen paraya veya askeri ya da siyasal güce dönüşen, yani alıcısı hazır olan bilgidir. Getirisi büyük de olsa daha uzun erimde ortaya çıkacak bilgiler, kimse “depolama” giderlerini ödemek istemediği için gözden düşmüştür. Bu yaklaşım en ağır darbeyi temel doğa ve toplum bilimlerine indirmiştir. Öte yandan kısa erimde de kâr amacına dayalı bilgi üretimi, bilginin paylaşılmasının önündeki en büyük engeli oluşturmaktadır. Oysa bilgi paylaştıkça çoğalan ürünlerin en başında gelmektedir. Üretilen bilginin “bütün insanlığın malı” haline gelmesine ancak bilginin yeniden kamulaştırılması yoluyla ulaşılabilir.

Salgın sürecinde bilimin yükselen bir değer olarak gündemin ön sıralarına yerleşmesi, yalnızca COVID-19’a karşı mücadele nedeniyle değildir. Salgını denetim altına almak için yapılan devlet müdahaleleri, en başta ekonomi olmak üzere hayatın bütün alanlarını kapsayan bütünsel bir yaklaşım ve planlamayı gerekli kılmıştır. Daha önce Çin deneyimi de, devletin öncülüğünde karma ekonominin ve toplumsal yaşamın planlanmasının iktisadi ve toplumsal kalkınmada yol açtığı “mucizevi” başarıları dünyanın gündemine getirmişti. Böyle bütünsel bir yaklaşım, ancak bilimin yol göstericiliği altında başarılı olabilir.

İnsanlık, kapitalizmle birlikte üretim ilişkilerinin kendiliğinden gelişiminin sonuna gelmiştir. Kapitalist üretim ilişkileri, bir tasarım ürünü olarak doğmamıştır. Bu ilişkiler, üretimde genişleme gereksiniminin yol açtığı itici güçle feodalizmin bağrında kendiliğinden oluşmuştur. Ama sosyalist üretim ilişkileri kapitalizmin bağrında kendiliğinden doğmaz. Bugün milli demokratik devrimlerini tamamlayarak sosyalizme açılma aşamasında olan bütün ülkelerin kendi başlangıç koşullarına uygun gelişme yolunu bulmaları, bu yolu döşemeleri ve bu yolda ilerlemek için gerekli araçları yaratmaları söz konusudur. Böyle bir gelişme ancak bilimin hayatın merkezine çekilmesiyle gerçekleştirilebilir. Günümüzde nasıl bilimsel bilgi temelli olmayan herhangi bir teknolojik gelişme olanaksızsa, bilime dayalı olmayan kalıcı bir toplumsal ilerleme de imkansız hale gelmiştir.

Bilgi, tarih boyunca üretici güçler içinde merkezi bir konuma sahip olmuştur. Demokratik devrimler, Aydınlanma’yla bilimi aynı zamanda bir toplumsal güç kaynağına dönüştürmüştür. Toplumbilimin oluşmasıyla birlikte ise bilim artık geleceği kurmanın temel aracı haline gelmiştir. Günümüzde gelişmenin toplumsal gücünü yaratmak, bilimin ışığında belirlenmiş hedefleri kitlelere mal etmekten geçmektedir. Bilimi hayatın merkezine çekerek “hayatta en gerçek yol gösterici haline getirmek” de kitlelerin bu deneyimleri yaşamasıyla gerçekleşecektir.

ABD’nin Hegemonya Zemini Ayaklarının Altından Hızla Kaymaktadır

Koronavirüs salgınının en önemli etkilerinden biri, ABD’nin hegemonyacılığına indirdiği darbedir. ABD, Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra 21. yüzyılı bir Amerikan Yüzyılı haline getirme hayaline kapıldı. Ancak bu hayal

uzun sürmedi. Amerika'nın emsalsiz askeri üstünlüğünden yararlanarak silah zoruyla dünya üstündeki hakimiyetini pekiştirme girişimleri başarısızlığa uğradı. ABD'nin silahlı güce dayalı siyasal hegemonyasının hedefi, mali sermayenin bütün dünyada üretime engelsiz biçimde hükmeder hale gelmesiydi. Bu suretle hem mali haraç toplama alanı genişleyecek hem de siyasal hegemonyası mali sermayenin egemenliği sayesinde pekişecekti. Tek "süper güç" haline gelen Amerika 1990'lardan itibaren yeni mali sermaye araçları icat etmeye ve bunların kapsama alanını dizginsizce genişletmeye girişti. ABD, bu sayede "üretmeden tüketmenin" ve "çalışmadan kazanma"nın yolunu bulduğunu sandı.

ABD, bugün kendi içinde de İç Savaş'tan bu yana en derin parçalanmışlığı yaşıyor. Bu parçalanmışlığın kökeninde ABD hegemonyasının çökmekte oluşu yatmaktadır. Amerika, hegemonyasını yeniden kurmanın yollarını aramakta, ama çare bulamamaktadır. İç parçalanmayı derinleştiren etken, budur.

Bu "devr-i daim makinesi"nin işlemesi, Amerika'nın "her istediğini koparan" ve "geleceği şekillendirme yetisine sahip" yegâne güç olduğu algısını koruyabilmesine bağlıydı. ABD'nin askeri başarısızlıkları bu algıyı hızla aşındırmaya başladı. Bu aşınma ve mali alandaki dizginsizleşmenin bileşik etkisi, 2008 küresel krizinin Amerikada patlak vermesine yol açtı. Daha da önemlisi, geçen süre içinde dünyada üretimin ağırlık merkezi Batı'dan Doğu'ya kaymıştı. Çin'in merkezinde yer aldığı Avrasya, ABD'nin mali sermaye aracılığıyla denetim altına almasına olanak olmayan bir yükselişe sahne olmaktaydı. Üstelik devletçilik,

kamuculuk ve paylaşarak büyümeyi esas alan bu yükseliş, bütün dünyanın gözünde emperyalist sisteme bir alternatif oluşturmaya başlamıştı.

Hegemonya, yalnızca Ezilen ve Gelişen Dünya'da değil, aynı zamanda diğer gelişmiş kapitalist ülkeler üstünde de bir hakimiyet kurulmasını gerektirir. ABD'nin gerileyişi ve Avrasya'nın yükselişi, Atlantik Sistemi içinde merkezkaç kuvvetlerinin güçlenmesine ve Avrasya'ya yakınlaşmaya yol açtı. Koronavirüs salgını öncesinde dünyada ABD hegemonyasına karşı üç değişik düzlemde verilmeye başlanmış olan mücadeleler günümüzde de sürmektedir. Batı Asya'da Suriye'nin direnişi ve Türkiye'nin de silahlı kuvvetleriyle ön saflarında yer aldığı harekâtlar, ABD planlarına ve onun bölgedeki "kara güçleri"ne karşı yürütülen bir silahlı mücadeledir. Çin, ekonomik düzlemde Amerika'ya karşı mücadelenin başını çekmektedir. Avrupa'da da, ABD hegemonyasına karşı siyasal mücadele her geçen gün güçlenmektedir.

ABD, bugün kendi içinde de İç Savaş'tan bu yana en derin parçalanmışlığı yaşıyor. Bu parçalanmışlığın kökeninde ABD hegemonyasının çökmekte oluşu yatmaktadır. Amerika, hegemonyasını yeniden kurmanın yollarını aramakta, ama çare bulamamaktadır. İç parçalanmayı derinleştiren etken, budur.

ABD yönetimi, koronavirüs salgınına karşı mücadelede bırakalım dünyayı, bırakalım Atlantik Sistemi'ni, kendi eyaletlerine dahi önderlik edememektedir. Eyaletler arası ve eyaletlerle merkez arasındaki çatışmalar salgın sırasında su yüzüne çıkmış ve derinleşmiştir. ABD'nin salgın sürecinde Avrupa'yla olan ilişkilerine damgasını vuran, ne önderlik ne de dayanışma olmuştur. Bu ilişkilerde belleklere kazınan, ABD Hükümeti'nin Avrupa ülkelerine ait koruyucu malzeme kendi limanlarından geçerken el koymuş olmasıdır. Avrupa Birliği ülkeleri uzun bir süredir

nereden geçtiğini bile unuttukları milli sınırlarını, salgına karşı mücadelede tek başına kaldıklarında hatırlamışlardır. Salgını ağır kayıplarla geçiren İtalya'da kendilerini umursamayan Avrupa Birliği'nin bayrakları indirilip, yerlerine yardımlarına koşan Çin ve Rusya'nın bayrakları çekilmiştir.

Aslında bu süreç, Amerikan hegemonyası için vazgeçilmez bir unsur olan "yumuşak güç"ün de ne kadar aşınmış olduğunun bir göstergesidir. Afrika kökenli ABD vatandaşı George Floyd'un polis tarafından öldürülmesi üstüne bütün Amerika'yı saran ve giderek Avrupa'ya sıçrayan ırkçılık karşıtı gösteriler, bu aşınmışlığın boyutlarını gözler önüne sermektedir. Çin'in salgına karşı uyguladığı karantina önlemlerini temel özgürlüklerin ağır bir ihlali olarak nitelendirmiş olan ABD, şimdi ırkçılığa karşı gösterileri bastırmak için sokağa çıkma yasağı ilan edip, orduyu sokağa davet etmektedir.

Salgının etkileri, hegemonyacılaşma karşı mücadelede uluslararası işbirliğinin zeminini güçlendirmiştir. 20. yüzyıl hep "savaşın devrime yol açması"na tanık oldu. 21. yüzyıl ise "devrimin savaşı önlemesi"ne tanıklık etmeye adaydır.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin hem salgına karşı mücadelede gösterdiği başarı hem de diğer ülkelerle bilgi, malzeme ve sağlık çalışanlarını paylaşarak gösterdiği dayanışma, bu ülkenin dünya çapında itibarının yükselmesine yol açmıştır. Bu itibarı kendi hegemonyası açısından büyük bir tehlike olarak gören ABD, bu başarıya gölge düşürebilmek için Çin karşıtı bir kampanya başlatmıştır. Amerika'da "Çin'in virüsün dünyaya yayılmasından sorumlu olduğunu gösterebilmek"

için, belki de Amerika'da salgını denetim altına almak için yapılandan daha yoğun bir mesai harcanmaktadır. Uluslararası düzlemde Çin karşıtlığı temelinde bir "virüs ittifakı"nın kurulması için diplomatik seferberlik yürütülmektedir.

Salgının etkileri, hegemonyacılaşma karşı mücadelede uluslararası işbirliğinin zeminini güçlendirmiştir. 20. yüzyıl hep "savaşın devrime yol açması"na tanık oldu. 21. yüzyıl ise "devrimin savaşı önlemesi"ne tanıklık etmeye adaydır. Geçen yüzyılın dünya savaşları emperyalist yeniden paylaşım savaşlarıydı. Günümüzde çıkacak bir dünya savaşı, başında ABD'nin bulunduğu emperyalist sistemin Gelişen Dünya'ya karşı açacağı bir savaş olacaktır. Savaşı caydıracak etken, ABD'nin böyle bir savaşı kazanmasının olanaksızlığını en baştan görmesidir.

ABD bugün Atlantik Sistemi'ni böyle bir savaşa sürme gücünden yoksundur. NATO, kendi üyeleri tarafından "beyin ölümü gerçekleşmiş" bir örgüt olarak nitelenmektedir. Avrupa'da ve ABD dışındaki gelişmiş kapitalist ülkelerde yükselen eğilim, ABD hegemonyasına karşı Avrasya'ya yakınlaşma eğilimidir. Amerika, Çin Halk Cumhuriyeti ile Rusya Federasyonu arasına kama sokma siyasetinde başarısız olmuştur. Hatta ABD'nin 2017 yılında ilan edilmiş olan son Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nde Çin ve Rusya birlikte "düşman cephesi"ne dahil edilmektedir. Bunun nedeni, ABD'nin temel hedefini, gerileyişini frenleyip yeniden yükselişe geçmenin koşullarını oluşturmak olarak belirlemiş olmasıdır.

Bu durumun Ezilen ve Gelişen Dünya'nın rehavete kapılıp gevşemesine yol açmaması gerekir. Virüs salgınının tetiklediği cereyanlar, hegemonyacılığı daha da geriletmek için son derece uygun bir zemin yaratmıştır. Bu zeminden

dünya barışını daha sağlam güvencelere kavuşturmak için yararlanmak, insanlığın daha rahat nefes almasını sağlayacaktır.

Koronavirüs Salgınının Yol Açtığı Ekonomik Kriz

Salgın koşulları bütün dünyada ekonomiye büyük bir darbe indirmiştir. Ekonominin kendi içinden kaynaklanan krizlerden farklı olarak, hem üretim hem de tüketimde daralma olmuştur. Üretimde daralma, salgına karşı alınan önlemler dolayısıyla üretimin yapılamamasının yanı sıra salgının küresel niteliğinden ötürü tedarik zincirlerinin kopmasından kaynaklanmıştır. Tüketimde daralma, hem işsizliğin hızla artması ve gelirlerin düşmesinden hem de özellikle hizmet sektörü ve ulaşımın salgın sırasında büyük ölçüde devre dışı kalmasından ötürü ortaya çıkmıştır.

Salgın sırasında uluslararası ticaret önemli ölçüde sekteye uğradığı için ülkelerin kendine yeterlik sorunu öne çıkmıştır. Sağlık malzemesi ve kimi temel ihtiyaç maddelerinin temininde yetersizlikler yaşanmıştır. Salgının denetim altına alınarak yeniden olağan gündelik hayata dönüşmesiyle birlikte ekonomik kriz atlatılmış olmayacaktır. Hatta krizin toplumsal sistemle olan ilişkisi daha yakıcı bir biçimde gündeme gelecektir.

Özel çıkar odaklı sistemlerde, ekonomik işleyiş bütünüyle piyasa güçleri tarafından yönlendirilir. Üretim, tüketim talebine tabidir ve büyüme tüketim odaklıdır. Ülkenin üretim gücünün izlediği gelişme çizgisi, tüketim taleplerinin nicel ve nitel içeriği tarafından belirlenir. Tüketim odaklı büyüme, malın nerede üretildiğini önemsizleştirir. Çünkü önemli olan, malın kökeni değil, fiyatıdır. Başka bir ülkeden daha ucuza ithal edilebilen bir malın ülke içinde üretilmesi gereksiz hale gelir. Tüketim odaklı büyüme milli devletleri silikleştirir. Kaynakların tasarruf ve yatırım yeri-

ne tüketime ayrılmasını özendirir. Borcu yeniden borçlanarak çevirmek olanaksız hale gelene kadar borçlanma bir büyüme aracı işlevini görür.

Tüketim talebi, toplumun gerçek ihtiyaçlarını değil, satın alma gücünü elinde bulunduranların eğilimini yansıtır. Herkes toplam talebin içinde ancak satın alma gücü kadar vardır. Onun için tüketim odaklı büyüme, milletin değişik kesimlerinin kaderini ortaklaştırıcı değil, ayrıştırıcı bir etkide bulunur.

Devletin planlayıcı, katılımcı ve yönlendirici öncülüğünün yokluğunda üretim odaklı bir ekonominin inşası olanaksızdır. Üretim odaklı ekonominin hareket noktası özel çıkar değil, kamu çıkarıdır. Üretim gücünün nicel ve nitel gelişmesi, ülkenin ve toplumun ihtiyaçlarını karşılama amacıyla planlanır. İhtiyaçlar, temel alanlarda kamusal güvenliğin sağlanması ve toplumsal refahın geliştirilmesinin bileşik etkisiyle belirlenir. Özel çıkar güdüsünden ve piyasalardan, bunları kamu çıkarına tabi kılarak yararlanılır. Tasarruf ile tüketim arasındaki denge, süreç içinde milletin üretim gizilgücünü en üst düzeyde açığa çıkaracak biçimde kurulur. İşsizliğin önüne geçmek amacıyla üretimde uygun bir teknoloji yelpazesi kullanılır. Öncelik taşıyan alanlarda gerekli teknolojilerin edinimi ve geliştirilmesi, bu amaca yönelik nitelikli işgücünün yetiştirilmesiyle birlikte planlanır.

Koronavirüs sonrası dünyada hem gelişmiş kapitalist ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde krizin üstesinden gelmek için devlet müdahaleleri olacaktır. Ama bu müdahalelerin iki farklı eksen etrafında toplaşması söz konusudur.

Zhou Enlai (周恩來), 1977 (Chinese posters)

Koronavirüs sonrası dünyada hem gelişmiş kapitalist ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde krizin üstesinden gelmek için devlet müdahaleleri olacaktır. Ama bu müdahalelerin iki farklı eksen etrafında toplaşması söz konusudur.

Gelişmiş kapitalist ülkelerde devlet müdahalesi tüketimi genişleterek kapitalist piyasalara yeniden işlerlik kazandırmayı hedefleyecektir. Hatta bunu yaparken sistemin salgın sırasında geçici bir uygulama olarak gündeme gelmiş olan “esnek çalışma”yı kısmen kalıcılaştırmaya çalışacağına da kuşku yoktur. Esnek çalışma aracılığıyla işgücü piyasasının sürtünmesiz işlenmesini sağlamak kapitalist sistemin öteden beri düşlediği bir hedefdir.

Öte yandan salgın, özel çıkar odaklı sistemi hırpalamıştır. Ayrıca salgın öncesinde de bu sisteme karşı yükselmeye başlamış olan bir toplumsal muhalefet söz konusudur. Onun için kapitalist sistem krizden çıkmaya çalışırken toplumsal muhalefet de sahnedeki yerini alacaktır. Aslında George Floyd’un Amerika’da polis tarafında öldürülmesiyle önce ABD’nin değişik eyaletlerine, sonra da Avrupa’ya yayılan ırkçılık karşıtı gösteriler, bu muhalefetin bir habercisi sayılmalıdır.

Koronavirüs salgını, her ülkede temel ihtiyaçlar ve güvenlik konusunda kendine yeterli sorununu ön plana çıkarmıştır. Kendine yeterli ihtiyacı, doğal olarak üretim odaklı ekonomi yaklaşımını da beraberinde getirmektedir. Salgın sırasında yaşanan deneyim, nesnel zorunlulukların itici gücüyle birleşerek, gelişmekte olan ülkelerde üretim odaklı bir ekonomi yaklaşımını güçlendirecektir. Gelişmekte olan ülkeler, gelişmelerini ancak devletin öncülüğünde üretim odaklı bir karma ekonomiyi inşa ettikleri ölçüde sürdürebilirler. Ama bu sürecin başarısı, bütünsel bir programın oluşturulup uygulamaya konmasına bağlıdır. Gelişen Dünya içinde bu açıdan var olan farklılıkların önümüzdeki dönemin gelişmelerine daha güçlü bir biçimde yansımaları beklenmelidir.

Sonuç

Virüs krizi, ABD’nin hegemonya gücünü yitirmeye başlamasıyla hızla gerilemeye başlayan neoliberalizme son darbeyi indirmiştir. Emperyalist sistem ideolojik düzlemde neoliberalizm yerine tutunabileceği yeni mevziler aramaya şimdiden başlamıştır. Yeni paradigma arayışının aynı zamanda hem kapitalist sistem içinde yükselecek toplumsal muhalefet hem de uluslararası düzlemde Gelişen Dünya’nın yürüteceği mücadeleden etkileneceğini öngörmek yanlış olmayacaktır.

Virüs krizi sürecinde yükselen insan odaklı millî devlet, bilim, devletçilik, kamuculuk ve paylaşarak büyüme gibi değerlerin, Gelişen Dünya’da salgın sonrasında daha kalıcı kazanımlara yol açması beklenmelidir. Çünkü bu değerler Gelişen Dünya’nın nesnel çıkarlarıyla örtüştüğü gibi, salgının yol açtığı ekonomik krizden çıkmanın yegâne yolunun yapı taşlarını oluşturmaktadır. Üstelik ABD hegemonyasının gerilemesi Geli-

şen Dünya'ya bu değerlerin kalıplaştırılmasında geniş bir özgürlük alanı sağlamaktadır. Türkiye açısından yaşanan deneyimi kalıcı bir kazanıma dönüştürmek, Üretim Devrimi Programı'nı gerçekleştirecek "Üreticilerin Milli Hükümeti" hedefine ulaşmakla mümkün olacaktır.

Küreselleşme, neoliberalizmin uluslararası ilişkiler düzlemindeki türevidir. Virüs krizi, neoliberalizmle birlikte küreselleşmeye de son noktayı koymuştur. Bu durum, temel aktörlerini milli devletlerin oluşturduğu bir uluslararası işbirliğinin örgütlenmesi açısından uygun bir zemin sağlamaktadır. Bu işbirliği, her ülkenin kendi gücüne güvendiği, ama aynı zamanda her ülkeye uluslararası işbirliğinden kendi gücünü pekiştirmek için etkin biçimde yararlanma olanağını veren bir niteliğe sahip olmalıdır. 20. yüzyılda ilk olarak Cu En Lai tarafından ortaya atılıp daha sonra Bağlantısız Ülkeler Hareketi tarafından benimsenmiş olan Barış İçinde Yaşamın Beş İlkesi, böyle bir uluslararası işbirliğinin temelini oluşturacaktır. Bu ilkeler, "birbirinin toprak bütünlüğü ve egemenliğine saygı, karşılıklı saldırmazlık, birbirinin iç işlerine karışmama, karşılıklı yarar ve eşitlik temelinde barış içinde bir arada yaşama"dır.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin başını çektiği "Kuşak ve Yol Girişimi", Avrasya'ya zengin bir uluslararası ekonomik etkileşimi olanaklı kılacak bir altyapı sağlamaktadır. Bu altyapı, her ülkenin benimsediği kendine özgü kalkınma yolu ve gelişme stratejisi doğrultusunda uluslararası işbirliğinden yararlanması için uygun bir zemin yaratmaktadır. Bu tür bir işbirliği, milli devletleri silikleştiren değil, tam tersine güçlendiren ve milli devletler güçlendikçe gelişen bir işbirliği olacağı için, "yeni tipte bir küreselleşme" olmayacaktır.

Bu tür bir uluslararası işbirliğinin inşası, siyasal açıdan da önemli sonuçları beraberinde

getirmeye adaydır. Avrupa'yı ve diğer gelişmiş kapitalist ülkeleri Asya'ya yaklaştıracak, hegemonya peşinde koşan ABD'yi yalnızlaştırarak, onu da diğer ülkelerle olan ilişkilerini normalleştirmeye zorlayacaktır.

Koronavirüs salgınına karşı mücadelede bütün dünyada itibar kazanmış olan bilimin yol göstericiliğini kalıplaştırmak, insanlığın geleceği açısından yaşamsal bir öneme sahiptir. Çağımızda toplumsal gelişmenin örgütlü gücünü Gelişen Dünya'nın milli devletleri oluşturmaktadır. Milli devletlerin kendilerine düşen görevi yerine getirmeleri, ancak kapitalizmin "görünmez eli"nin yerini alan "görünür el"lere dönüşmeleriyle olanaklı hale gelecektir. Kendi ligindenliğin yerine geçecek olan "görünür el" in en çok ihtiyaç duyacağı şey, bilimi kendine yol gösterici edinmektir. Milli devletin gerçekten milletin örgütlenmiş haline gelmesi de, bilimin yol göstericiliğinin kendi deneyimi içinde millete mal edilmesiyle olanaklı olacaktır.

Koronavirüs salgınına karşı mücadelede yükselen değerleri yeniden özetlemek gerekirse,

-milletin kendi gücüne güvenmesi, "Milliyetçilik";

-milli devletin milletin örgütü olmasını sağlayan devlet biçiminin cumhuriyet olması, "Cumhuriyetçilik";

-özel çıkarın kamu çıkarına tabi kılınması, "Halkçılık";

-ekonomik ve toplumsal gelişmede devlete yüklenen öncü rol, "Devletçilik";

-bilimin yol göstericiliği, "Laiklik";

-ekonomik ve toplumsal gelişmeyi arsız sürdürme gereği, "Devrimcilik";

ilkesine karşılık gelmektedir. Bu ilkeler, Atatürk Devrimi'nin temel ilkeleridir. 🌸